

Az Alföldi Nyomda szakmatörténeti gyűjteménye

Varga György

Az ország legrégebben, 1561 óta működő nyomdája, az Alföldi Nyomda támogatásával az elmúlt 50 évben jó néhány monográfia, könyv és újságcikk jelent meg, amatőr és professzionális filmek készültek. A „kézzel fogható” tárgyak gyűjtése azonban csak 1990-ben, az ólomszedés villámgyors eltűnésével indult el, két helyszínen. Az ólomszedés utolsó helyiségében összegyűjtöttük a megszűnő technológia utolsó eszközeit. A főépület folyosóján, sajnos leginkább visszavásárlásból, kiállítottunk néhány legalább százéves, a teremből már régens eltűnt kisebb méretű gépet.

A gyűjteményt nem hívjuk múzeumnak, ennek ugyanis törvényes és hivatalos kötöttségei vannak, és ennyire a gyűjtemény nem is átfogó. A jelenlegi nem hivatalos besorolás „látványraktár”. Ez főleg az egykori monóöntő helyiségben fellelhető esz-

közökre jellemző, ugyanis itt található az az eszközök, amelyek az 1964–1985 közötti időszakban jellemezték a nagyüzemi szöveg-előállítását.

A helyiség közepén egy többé-kevésbé autentikus készszedő-tördelő pult található a használt kézi eszközökkel és azokkal a betűszekrényekkel, amik a magyar betűművészet emlékeit őrzik, elsősorban a magyar tervezésű Tótfalusi és a Pannon betűcsaláddal. Külön régimódi faszekrényben szerepelnek a ma már ritkaságnak számító nagyfokozatú körzetek, dúcok, fabetűk és a még azoknál is ritkább galvanoplasztikai úton előállított fa-réz „szendvics” betűk.

A gépszedés 1907, illetve 1910 óta van jelen a debreceni városi nyomdában, de az 1962–1964 közti rekonstrukcióban az eredeti angol gyártmányú gépek helyét újak, szintén a Monotype cégtől származó monókopogtató, monóöntő, a nagyfokozatú betűk előállítására és defektöntésre használt szupraöntő, valamint szovjet gyártmányú N7 és N14 linószedőgépek foglalták el. Ma ezek található többé-kevésbé működőképes állapotban a helyiségben.

A gyűjtési időszak nem véletlenül a hatvanas-nyolcvanas éveket öleli fel, ez volt a magasnyomásról a síknyomtatásra, az ólomszedésről a fényszedésre való áttérés időszaka, ami a kiállított tárgyakon is megfigyelhető. Az ún. cellofánlevonat annak emlékéket őrzi, hogy a síknyomtatáshoz szükséges fénymásolható filmet először még magasnyomó formáról állították elő. De a fényszedés is szinte a hazánkban való belépéstől jelen van az Alföldi

Nyomdában, miközben még az ólomszedés is ereje teljében volt. A debreceni nyomda 1975-ben lépett be a nagyfelhasználókat tömörítő Központ Fényszedő Üzem társulásba, és használatba vette annak nyugati közös beszerzésből származó eszközeit, a csak képen bemutatott Monophoto 913 és 600 lyukszalagos szedőgépeket. De szinte az első pillanattól kezdve az Alföldi Nyomda elindult a saját külön útján, ami részben abban állt, hogy a központi beszerzés eszközeit hazai gyártmányokkal helyettesítse, másrészt a központi mellé saját számítógépes szövegfeldolgozó kapacitást építsen ki, harmadrészt, igaz inkább szimbolikus mértékben, saját levilágítókapacitást is kialakított, lehetővé téve a saját lábra állást, ami végül csak 1989-ben következett be.

A digitális szövegfeldolgozás eszközeihez is besorolható, helyileg oda is került, a monókopogtató, ami már lyukszalaggal vezérelte a betűfémek öntőgépet, de – igaz, nem nálunk – az ősfényszedő gépeknél is szerepelt. Mellette a kor technikai színvonalának megfelelő terjedelmes helyet foglal el az 1975-ben beállított első magyar harmadik generációs kisszámítógép, a Practicomp 4000 (családjának egyetlen meglevő példánya), amire a vállalatgazdasági alkalmazások mellett elkészült az első és máig egyetlen hazai fejlesztésű nyomdaipari igényű szövegfeldolgozó program. Ezeleinte a fényszedő központhoz csatlakozott, de rövidesen egy saját Linocomp asztali fényszedőgéppel is össze-

kötöttük, lehetővé téve az akkoriban csodának számító 24–48 órás átfutási időt. Az eredeti Linocomp sajnos nincs meg. (Valahol egy raktár mélyén nem porosodik néhány hazai „testvérének” egyike?) Helyette a pár évvel későbbi utódja, a Linotype CRTronic látható a kiállításon. Külön asztalon található a Monophoto 913 lyukszalagos szövegrögzítő helyett az Alföldi Nyomda „felbujtására” 1981–1983 között a SZTAKI-ban kifejlesztett, magnóka-zettás, illetve floppylemezes Syster szövegrögzítő munkahely, a kiállítás legfiatalabb darabja.

Külön egységet jelent a folyosón kiállított négy 19. századi, már korszerű anyagokból készült, de még kézzel működtetett gép. A nyomdán kívüli rendezvények gyakori vendége egy, tévesen, Gutenberg-sajtónak titulált kézi festékeztésű és berakású fémszerkezetes maganyomó gép. Mellette egy hasonló rendszerű táblanyomó gép található, és bár túl van századik évén, testvérét még mindig használjuk egyedi munkákra a korszerű táblanyomó gépek mellett. A harmadik egység kézi vágógépként és bígelőként is használható, attól függően, hogy milyen feltét kerül rá. A negyedik egység egy díszes könyvkötészeti magas, csavaros prés, életkora tisztázatlan, csakúgy, mint a szedő látványműhelyben kliséprésként szolgáló kisöccsée.

A gyűjtemény része még a – jelenleg helyhiány miatt ki nem állított – nyomdász életmód gyűjtemény (főleg írásos emlékek, nyomatok, mintakönyvek) és néhány az elmúlt években visszavásárolt, illetve ajándékba kapott régi könyvünk. Ezek a 18. századig nyúlnak vissza, legértékesebb darabjuk az 1701-es Debreceni Kalendárium.